

Мандрівка в безвість

Володимир Гай

Фантастична повість

ЧЕТВЕРО СМІЛИВИХ

Чотири обдертих і перевтомлених істоти поволі йшли слизьким льодом глетчера, прямуючи до засипаного снігом гірського перевалу. Вони були одягнені в убоге вбрання і черевики на грубих дерев'яних підошвах, серед них було дві жінки.

Струнка й вродлива кароока дівчина, що поставила своє життя, як останню шансу в грі з фортуною, на хвилину зупинилася оглядаючи величний і суворий альпійський краєвид, що все ясніше вимальовувався з ранішньої сизої імли. Але вона була надто схвильована і втомлена, щоб милуватися горами чужої і негостинної землі. Їй видавалося, що люди, й навіть ці гори, чатують її друзів недалеко кордону.

З південного сходу примчав шквал теплого вітру, в ньому Олена Ярош відчуває якісь особливі, ще невідомі терпкі пахощі. Вона заздрить вітрові й шепоче до його, немов до якоїсь живої істоти:

– Який ти вільний! Тобі немає жодних кордонів... – І, глянувши на південь, додала, звертаючись до своїх супутників. – Там за горами Швейцарія...

І в її голосі відчувається якась особлива повага і навіть любов до неї, простої географічної назви.

– А далі й Франція! Коли б нам пощастило дістатися туди... – промовив молодий чорнявий парубок.

– Інакше – смерть! – коротко, немов суддя, що читає суворий вирок, додав Ярослав Доморацький, молодий чоловік з мужнім лицем.

На його давно неголеному обличчю поросло золото-русе волосся.

– О, Боже! Дай нам сили перейти цей кордон... – шепоче Олена.

Але чим ближче до цієї заповітної мети, тим видається їх план більш ризикованим.

Талановита львівська музика Олена Ярош була знана на своїй батьківщині, але несподівана війна принесла їй багато лиха. Зруйновано її родину й вона, разом з багатьма земляками, була привезена в державу наці на правах раба. Але її натура не могла звикнути до табору з колючим дротом і примусової праці.

Ризикуючи своїм життям, вона вирішує втекти до нейтральної країни, а потім дістатися до південної Франції, де мешкала її старша сестра – видатна фільмова акторка.

Разом з своїми земляками і друзями по нещастю, під час страшного повітряного нальоту, вони втекли і після семиденної важкої мандрівки пішки дісталися до Альп.

Їх ноги були в кривавих ранах, і лише непереможна воля до життя підганяла цих людей.

- Ще трохи зусиль, Ярославе! - промовляє Олена до свого супутника, молодого талановитого скульптора. - Коли ми вдало перейдемо кордон, я дам безкоштовно сто концертів. Адже ж скрізь люблять добру музику.

- Це будуть чудові концерти. Я чув твою скрипку в нашому рідному Львові.

- Невже чув, Ярославе?

- Так, Олено! Коли ми доживемо до кінця війни, я повернуся сюди й висічу з каменя пам'ятник про чотирьох сміливих.

- А я напишу вірші. Поему про останню шансу, - додав Юрій.

- Я проста селянка і більш скромна... Коли б ми перейшли, я спекла б великий хліб і роздала б без карток голодним.

- Хліб... Він зараз був би до речі... добре було б з'їсти хоча б шкуринку з нього, - додала Олена.

- До речі, друзі. Час снідати, але в нашій торбі залишився лише один сировий буряк, - промовила Марія і, розрізавши на четверо, роздала супутникам.

Вони мовчки їли свій вбогий сніданок і не зупиняючися йшли далі.

Білі хмари, немов завісою, закрили від мандрівників увесь світ... Холодний березневий вітер шпурляв у їх обличчя жмені гострих льодових голок.

Сніговим схилом гори, навпрошки до них, мчали три лижники.

- Прикордонна варта! - вигукнув Ярослав.

- Злий дух наслав їх! - відповіла Олена.

- Генде гох! - вигукнув один з прикордонників, підіймаючи карабіна.

- Прощайте друзі! Краще розбитися об каміння! - промовила Олена і побігла з метою кинути у провалля.

Залунало кілька пострілів і вона упала. Гаряча кров пофарбувала сніг.

- Я не дійшла до мети! - прошепотіла дівчина.

Над нею схилився Ярослав. У нього великі й затуманені, немов незірвані сливи, очі. В них стільки невимовного суму. Олена ще більш знервувалася від безнадійності їх положення.

- Маєш щастя, куля не зачепила кістку, - промовив він, перев'язуючи поранену ногу.

- Навіщо це! Я шкодую, що куля не влучила в серце!

- Олено заспокойся! Може, ще не все скінчено.

- Ярославе! Ти ж добре знаєш, що тепер нас розстріляють немов собак... Ви спробуйте втекти.

- Я тебе не залишу.

- Благаю тебе, Ярославе - тікай...

Вояцька команда перервала їх коротку розмову.

- Маршірен! - командував вахтмайстер.

Двоє чоловіків підняли поранену на плечі. Сумна процесія поволі спускалася з гори.

ДО КАРИ СМЕРТІ

Олена Ярош стояла перед суддею, що одноманітним і байдужим голосом читав їй вирок.

"За дезертирство під час повітряного нальоту з фабрики, що має військове значення, і спробу втечи за кордон, згідно законів, діючих у військовий час, обвинувачену Олену Ярош, українку, віком двадцять два роки, засудити до кари смерті".

Рій якихось фантастичних фіалкових бджіл, прикрашених золотими цятками, розлетівся перед очима дівчини.

Суддя ледве глянув на засуджену зеленими, немов вода, очима і запитав:

- Вам зрозумілий вирок?

Олена мовчала.

- Вас привезено до Німеччини на працю. Але ви пробували втекти. Всі злочини, скоєні під час повітряного нальоту, караються смертю. Тепер зрозуміло?

- Так, - байдуже відповіла засуджена, - навіщо ця бридка й дурна форма? Адже ж я приготувалася до смерті. Вона навіть не лякає і здається єдиним порятунком від жаху війни і насилля людини над людиною...

Два поліцаї не дали закінчити їй останнього слова і відвели засуджену до невеличкої камери.

- Маріє! - в розпачі вигукнула Олена, побачивши свою приятельку. - Мене засуджено до смерті!

- Сьогодні вночі ми розстанемося з життям, - відповіла Марія - Ах, як я втомилася, Олено!

- Помолимося, Маріє!

Дві засуджених стали на коліна і довго молилися.

- Боже! Прийми до себе сиріт з України, будь милостивий до нашої скривавленої батьківщини... - шепотіли губи Олени, і Марія повторювала за нею слова цієї незвичної молитви...

Коли настав вечір і сутінки наповнили камеру, вони мовчки думали кожна про себе, намагаючися нічим не порушувати спокою останніх хвилин життя. Кожній хотілося залишитися лише з своїми думками і спогадами, що роїлися в пам'яті.

Коли смерть простягає до людини свої кістляві руки, тоді жива істота мимоволі замислюється над головною таємницею світобудови. Чи варто тоді, коли вже не можна нічого виправити, шкодувати за минулим, чи мріяти про будучину, яка невідома і лише умовно створена людською фантазією.

Чутлива душа Олени Ярош, що так гостро і хоробливо сприймала події, які поставили шкереберть все її мислення і навіть саме життя, ця душа, відчуваючи близьку розлуку, шкодувала за молодим і гарним тілом, з яким так лагідно вона пережила двадцять другу весну.

Приреченому на знищення й тлінь мозкові дуже хотілося пізнати ту ще невідому

таємницю – куди подінеться супутник тіла при житті людини – душа. Що діється з нею після смерті тіла?

– Чи вмирає душа разом з тілом? Чи живе далі? Чи переноситься вона або до пекла, або до чудового саду Господа Бога? – запитує Марія.

– Цю найбільшу таємницю всесвіту ми незабаром розв'яжемо... – та грюкіт залізного засова на дверях повертає дівчат до суворої дійсності.

– Мабуть, за нами? – прошепотіли разом вони.

Тюремник не поспішаючи викликав:

– Ярош Олена?

Дівчина кинулася на шию Марії.

– Ми йдемо не разом... може, тебе ще помилують. І колись, коли ти повернешся на Україну – згадай за мене...

– Люба Олено!.. Я не вірю в це...

Довгий коридор немов провалювався під ногами Олени.

– Нікс шлим, – підбадьорював її поліцай.

– Кінчайте тут, дияволи! – вигукнула у розпуці дівчина.

Кремезний тюремник у зеленому з брунатним оксамитовим коміром однострої, вштовхнув її до невеликої, майже порожньої камери...

ВИНАХІД ІНЖЕНЕРА КРАФТА

Головний конструктор інженер Рудольф Крафт в супроводі своїх помічників – Бутермільха і Бера, прибув до підземної фабрики літаків. За великими залізними дверима стояла варта з кремезних есесівців.

Минувши довгу тунелю, що вела у це таємниче підприємство, три інженери зупинилися спостерігаючи свій витвір. У яскраво освітленому блакитними живо-срібними лампами, величезному елінгу на стапелях стояли три блискучих машини, що мали форму грубої цигари і нагадували фюзеляжі шестимоторових літаючих фортець.

Блискуча поверхня з дюралюмінію і нержавіючої криці була гладенько "зализана" і не мала жадної нерівності, не рахуючи невеликих, немов відрубаних крил з елеронами і кермом глибини на хвостових перах.

Яскраво освітлені зсередини круглі вікна нової машини нагадували очі фантастичної істоти. Три людських постаті видавалися карликами перед цими величезними, ще невідомими людству, літаками.

– Так, – багатозначно промовив Крафт, одягнений у чудового сірого костюма з фашистівською відзнакою в петлиці, – не мине й десять років, і такі машини не викликатимуть здивування. Вони будуть так відомі, як сьогодні авто чи звичайний літак...

– Мій шеф говорить правду, – вклонившись, відказав кремезний інженер Бутермільх, – при допомозі цих літаків ми завоюємо не лише всю земну кулю, а також і

інші планети. Земля буде планетою оберменшів... Останні – нашими колоніями. Ми – імперія всесвіту.

– Ха-ха-ха! – зареготав третій супутник. – Однак чи не дуже сміливо ви розгортаєте головну доктрину нацизму в масштабі Всесвіту. Останні події на східному і західному фронтах... Чи буде на це час?.. Може, ці машини ми використаємо лише, щоб втекти з Землі і уникнути кари...

– Теж ідея... – замислившись, відповів головний інженер і, щоб закінчити дискусію своїх помічників, закликав їх досередини ракети.

Ще не вкритий внутрішньою обшивкою, крицевий каркас нагадував ребра доісторичної істоти палеозойської ери.

На стінах тяглося мереживо різнокольорових електричних дротів, сполучуючих складне устаткування.

– Коли ви гадаєте остаточно закінчити монтаж? – запитав головний інженер у Бера, який особисто керував будівництвом.

– Ще шістдесят день, і перша ракета буде готова до відльоту.

– Гм... це непогано, інженере Бер. А де цей радіоприлад? Чи ви випробували його?

– Ми нещодавно отримали його від фірми Філіпс... Завдяки оригінальній конструкції ним цілком можливо подавати короткі умовні повідомлення з інших планет.

– Чудово! Залога ракети, прибувши до місця призначення, повідомить нас про свої спостереження. Це дуже важливо, дуже важливо.

– Цей прилад цілком змінює наш попередній план про зв'язок з Землею. Тепер це складне питання блискуче вирішено, – додав Бер.

– Чудово! Тепер вже настав час негайно розпочати навчання летунів. Пане Бутермільх, вам особисто я доручаю це складне завдання. Про хід підготовки й успіхи сповіщайте особисто мене.

– Яволь! – по-військовому відповів Бутермільх. – Сьогодні мене повідомили з тюрми про те, що там є чвірка людей, засуджених до смерті. Це не звичайні злочинці, і я гадаю, що їх можна буде змусити замість смерті прийняти нашу пропозицію.

– Мені здається, що з цього може бути діло. Дійте! – наказав Крафт.

Незабаром вони піднялися на невелику галявину в скелястих міжгір'ях Альп.

– Звідсіль ми відправимо першу ракету в космічні простори, – замріяно промовив Рудольф Крафт...

НАДЗВИЧАЙНА ПРОПОЗИЦІЯ

Олена побачила невеличку і неохайну кімнату з заґратованим вікном. Стіл і три кріселка були єдиною меблею. На нефарбованому сосновому столі червоніли якісь плями.

– Невже кров!? – злякано прошепотіла дівчина.

В напруженій невідомості довго тягнеться час. Хвилини плутаються з годинами, пережиті роки видаються коротшими, ніж ці хвилини. Косі промені освітлюють

страждаюче обличчя Олени Ярош. Ув'язненій видається, що якась фантастична надлюдська потвора просовує люфту пістоля в невидиму щілину і цілиться на неї...

Рипнули двері, й Олена почула, що хтось увійшов до її камери. Вона відчуває, що це породжений її уявою кат. Вона з молитвою на устах вирішила прийняти смерть.

- Встаньте! - наказує він за її спиною.

Олена здригнулася від різкого неприємного голосу. Помолившись ще кілька хвилин і промовивши останнє "... Я йду до тебе, Господи. Амінь!", вона піднялася.

Перед її очима стояв високого зросту, темно-русявий, вродливий, ще не старий чоловік. Він пильно, але з ледве захованим презирством, що лягло на зморшках його губ, оглядав її, немов якийсь незвичайний крам. Це тяглося якусь хвилину, але їй не подобалися ці оглядини, і Олена, напружуючи останні сили, намагаючись надати своєму голосові повної байдужості, промовила:

- Мені відомий вирок! Швидше виконуйте його! - Вона болюче прикусила губи, щоб зразу ж не впасти в розпач і не показати перед цим чужинцем, що вона злякалася смерті.

"Швидше усі розрахунки з життям. Досі я змогла стримуватися, а далі не знаю, що буде", - подумала вона.

- Невже я подібний на ката? - глузливо запитав таємничий відвідувач.

- Мені це зовсім байдуже, - відповіла Олена.

- Я бачу, що ви віруєте в Бога. Так почнемо з того, що я вам повідомлю: рай, куди ви намагаєтеся потрапити, знаходиться на планеті Марс.

- Що вам потрібно від мене?

- Залишилися лиш короткі, як момент, тридцять хвилин до вашої страти. Мені шкода вас - таку молоду, гарну жінку й талановиту музику.

- Я дуже вдячна, що ви нагадуєте мені про це, - саркастично відповіла Ярош.

Невідомий відвідувач був заскочений тоном відповіді ув'язненої, але швидко зорієнтувався і байдужим, упевненим голосом продовжував:

- Я маю уповноваження врятувати ваше життя, але лише при одній умові...

"Невже катові хочеться в останні хвилини ще знущатися наді мною... Я знівечу це виплекане обличчя, коли він намагатиметься щось заподіяти", - вирішила Олена, поволі відходячи у дальній куток камери, немов кішка, що в небезпеці відчула іншу, ще більш жахливу загрозу.

- Ви спроможні вести ділову розмову?

- Ділову розмову! Ха-ха-ха! - і дівчина голосно розсміялася, немов зразу збожеволіла.

Її плечі тряслися у випадку істерії.

- Заспокойтеся! Я розумію, що вам дуже важко розмовляти в подібному стані. Але зрозумійте, що справа йде про врятування вашого життя.

- Геть!.. Я знаю, що ви знов будете розпитувати про співучасників і шпигунів!.. Мені обридло все це... Я цілком приготована до смерті.

- Я не гестаповець і це не входить до моїх обов'язків.

- Хто ж ви? - ледве прошепотіла Ярош.

- Інженер! Прийшов до вас з надзвичайною пропозицією.

- Я не прийму її.

- Шкода, що ви робите такі поспішні висновки. Але, сто чортів, ви спроможні вислухати мене?

- Так. Але я маю навіть перед смертю розум і духову рівновагу.

- Являючися помічником відомого інженера, який сконструював ракету для міжпланетного сполучення, я виконую його доручення. Нам потрібно підготувати обслуговуючий персонал з людей, що назавжди скінчили справи на цьому світі... Незабаром наша ракета відлетить з Землі, припустимо, на Місяць...

Очі Олени Ярош заблищали якимось незвичайним вогником. Вона немов прокинулася після страшного примарного сну і на крок приблизилася до інженера, який з методичною послідовністю, немов читаючи популярну лекцію, продовжував:

- Люди, що добровільно передадуть себе в наше повне розпорядження, живуть свої останні дні на Землі у повному достатку. Їм створюються особливі, навіть чудові, умови, а потім, коли закінчиться термін навчання, вони без розмов сідають до ракети і... летять. Що станеться з ними - нам невідомо. Я не приховую, що ця мандрівка більш ризикована, ніж звичайна прогулянка автом за місто, але... Обдумайте мою пропозицію. Однак ми забалакалися, - додав відвідувач, глянувши на годинник, - в нашому розпорядженні залишилося сім хвилин. Вирішуйте!?

- Мені потрібно ще подумати... Можливо, я згодилася б... - відповіла Олена. - Ідея принципово мені подобається, якщо ви поважно пропонуєте мені прийняти участь в цій надзвичайній мандрівці?

"Може, краще згоріти десь у космічних просторах, ніж бути замордованою і спотвореною тут, на Землі, де люди людям спричиняють стільки неприємного і злого?"

- подумала вона.

Інженер мовчки подав їй маленьке кишенькове дзеркальце в гарній оправі. Дівчина, побачивши свій образ, зажмурила очі... Її обличчя за кілька хвилин скривавиться, і ці палаючі очі згаснуть назавжди... Тоді збунтувала її душа... Нехай це тіло краще згорить десь на шляху до інших, може, більш щасливих планет, нехай воно перетвориться у космічний пил, але не буде знівечене тут, у брудному тюремному дворі, десь у передгір'ях німецьких Альп.

- Мені потрібно ще хвилину, - шепоче Олена.

- Залишилося ще три хвилини...

- Я маю ще трьох друзів. Вони всі засуджені до смерті. Коли б ми були всі разом...

- Швидше вирішуйте. Інакше я не зможу припинити страту ваших друзів.

- Так! Я згодна! Швидше врятуйте їх! - вигукнула Олена.

Коли остання хвилина розмінювалася на секунди, інженер вийшов до коридору і голосно наказав поліцаю:

- Припиніть виконання вироку над тими трьома...

- Яволь! - гримнули обцаси солдатських чобіт і по камінних плитах чути глухі,

немов підмогильні, стихаючі кроки.

Олена прислухається до них і чує, як стривожено б'ється її серце.

- Ви чули? - запитав інженер, повернувшись до камери.

- Так! Коли ви справді врятуєте моїх друзів - я вдячна... Але я хочу знати більш докладно про цю надзвичайну мандрівку в безвість, - сказала поважно Ярош.

- Я не заховаю від вас, що наш експеримент не позбавлений драматизму. Але ви маєте п'ятдесят шансів зі ста врятувати своє життя і... побачити те, чого ще ніхто не бачив з мешканців Землі. Хтозна, чи не будете ви згодом самими знаменитими людьми і своєрідними Колумбами Всесвіту!?

- Коли має відлетіти ця ракета?

- Час і місце старту з огляду на воєнні події тримається в таємниці. Але приблизно за два-три місяці, деь у липні 1944 року, коли буде повністю викінчено монтаж устаткування, а екіпаж оволодіє технікою керування, ракета відлетить на одну з планет.

- Це дуже цікаво і захоплююче... Коли б не це оточення, я подумала б, що читаю захоплюючий фантастичний твір, - промовила Олена. - Але чому ви вибрали нас?

- Ви, хоч і музика, але, працюючи в студії, добре обізнані з радіотехнікою. Про це мені розповідав слідчий. Ваш приятель, Ярослав Доморацький - інженер-механік... Він здібна людина і швидко зможе навчитися керувати ракетою... До речі, її управління настільки вдосконалене, що не складає особливих труднощів. Гадаю, що з нього вийде непоганий штурман понаддалекого плавання, - посміхаючись, промовляв інженер.

- Я бажаю зустрітися з моїми друзями і остаточно порадитися.

- Це ми влаштуємо. Поки що коротенько про наші умови. Експеримент повинен залишатися у таємниці. Тому ви будете ізольовані від зовнішнього світу. Ви будете зустрічатися лише з нашими людьми. Щоденно - шість-сім годин навчання. Вільний час ви будете проводити в товаристві ваших друзів... Ви отримаєте достатнє харчування.

- Знаємо ми це харчування! Кольрабова зупа і жалюгідна жовта харчова картка чужинецьких робітників?

- Ні! Ми потурбуємось, щоб ви отримали добре харчування, вбрання від найкращої кравчині, також скрипку.

- Я б з охотою отримала останнє! - радісно вигукнула музика.

- Будемо вважати, що ми принципово дійшли до згоди? Будемо знайомі - моє прізвище Бутермілх, - промовив інженер, протягаючи руку.

- Так, гер Бутормілх... - відповіла Олена.

Відчуваючи, що немов якась жахлива і потворна істота прокусила її горло і висмоктала всю кров, знесилена дівчина падає в кріселко...

РЯТУЙТЕ НАШІ ДУШІ

Олена прислухається до кроків інженера, що поволі стихають. Він щойно пішов від них. В кожному кроці, розміреному, немов удар маятника, відчувається син солдатської

нації.

Десь далеко, перегукуючись, завила сирена, немов згряя котів. У в'язниці погасили світло. Місячне сяйво ледве освітлює темницю і чотири блідих обличчя, що нагадують тіні якихось потойбічних істот.

Події цих днів змучили їх тіло і напружили нерви до останнього. Олені часом видається, що вона вже порвала всі зв'язки з земним життям.

- Все, що сталося з нами, якесь ще не зовсім зрозуміле, надзвичайне і фантастичне, - промовила вона, - але, друзі, ще добре, що ми разом.

- Так... Ми, мабуть, підписали угоди з самим дияволом... Я прийшов до висновку, що за наших часів нечиста сила надягає нову машкару. Хто знає, чи цей пан інженер... - багатозначуще промовив Ярослав Доморацький.

- Виходить, що ми підписали угоду з самим дияволом?

- Молюся, друзі... Рятуймо наші душі, - порадила Марія.

- Це все так надзвичайно і цікаво. Моїй душі стає шкода мого тіла.

- Олено, невже вас цікавить форма... Мені все одно, що станеться з трупом мого тіла... аби лише душа...

- За християнським вченням, душі праведних потрапляють до чудового райського саду, а грішних - до вічного концентраційного табору з киплячою смолою, чортами, що так надзвичайно подібні до "капо" з Аушвіцу чи Дахау. Наці - класичні майстри виробляти заміни, вони створили ерзац аду на землі, - відповів Ярослав.

- У дитинстві я дуже часто молилася і відвідувала монастирі. Тоді в моїй уяві створився образ казкового міста з чудовими храмами і садами. Він такий прекрасний, і там панувала особлива тиша і спокій. Я все життя мріяла потрапити туди...

Всі замовкли, замислилися над примхами людської долі і людським життям.

- Що ж ви позасмучувалися? Невже шкодуєте, що вас не розстріляли?

- Важко сказати, чи жалкуємо, чи ні, бо іноді людина створеними їй умовами може дійти до того, що робиться, немов безсловесний кролик, байдужою до всіх випробувань, які над ним роблять...

- Ти хочеш сказати, що ми...

- Нагадуємо теж цих кроликів до дослідів.

- Невже нам нічого взяти від життя? - запитав Юрій.

- Я б бажала одного... Полинати на свою батьківщину, глянути, що стало з нею, зруйнованою, збечеченою, спаленою... Це все матерія... а земля, сам край, невмирущі... І коли ми пішли з нього мимо нашої волі, і ніяк не можемо повернутися назад, частина людей переживе лихоліття і, загартована в боротьбі, знов відбудує край і буде прагнути до кращого життя. Історичні події відбуваються довго і міряються довшим часом, ніж події в житті однієї людини... - відповідає Олені, немов читаючи історичну лекцію, Ярослав.

- Так. Це правда... Я - музика, і мені хочеться ще яскраво спалахнути... Уявіть собі догораюче багаття. Останній вуглик ще тліє, іскорка яскраво спалахує, освітлюючи ніжну будову недоторканого попелу, а потім гасне - гасне назавжди. Я згодна летіти на

Місяць, чи на Марс, чи ще кудись, і там скрутити собі шию, але хочу ще дати на Землі останнього концерта. Заграти свою лебедину пісню... Я хочу взяти в руки скрипку і сп'яніти музикою...

- Бажання тепер залишається бажанням. Ми знаходимося у в'язниці з метровими стінами, залізними ґратами, які не можемо подолати... Мусимо очікувати, що буде далі - й при нагоді...

- Якби трапилася хоч маленька нагода. Якби я мала радіовисильного апарата, то вигукнула б на весь світ: SOS! Рятуйте наші душі!

ШКОЛА МІЖПЛАНЕТНИХ ПІЛОТІВ

Інженер Буtermільх дотримав слова, що дав Олені Ярош. Вона разом зі своїми друзями потрапила з в'язниці до середньовічного палацу в передгір'ях баварських Альп.

Після триденного відпочинку, якого конче потребували перевтомлені люди, їх життя зовсім змінилося. Щоденно з ранку до четвертої години по полудні Буtermільх викладав їм основи міжпланетної аеронавтики і навчав, як керувати ракетою. В аудиторії була збудована спеціальна учбова кабіна з приладами і пультом управління, устаткованим численними циферблатами різних приладів.

Навчання проходило нормально, учні навіть з цікавістю слухали ті лекції. Інженер залишився дуже задоволений своїми здібними учнями, які мали середню і вищу освіту.

Ярослав і Юрко навчалися на штурманів, Олена вивчала тонкощі дуже складної апаратури, умовно названої радіолотом.

- Яке головне завдання нашої експедиції? - питав лектор у Ярош.

- Прибувши на нову планету, ми повинні надіслати на Землю наші спостереження за умовним кодом. Наявність води ми подаємо особливим сигналом, що його помічено на клавіатурі числом сім. Зустрівши там людей, посилаємо сигналом - дев'ять. Надіславши згуки, помічені числом дев'ятнадцять, - ми звітуємо, що планета цілком без ознак життя.

- Чудово! Цілком справедливо. Радист добре засвоїв свої завдання. Тепер штурмани мають пояснити, що робитимуть в момент наближення до мети подорожі?

- Оптичні прилади, що діють відбитими променями, показують нам віддаль до фінішу. Коли настане час спуститися на поверхню планети, ми увімкнемо мотор зворотної дії, чим досягнемо гальмування ракети. Сама посадка проводиться за допомогою особливого величезного парашута, - відповідав Ярослав Доморацький.

- Добре! Дуже добре! Обережність під час посадки врятує ваше життя і збереже непошкодженою дорогоцінну апаратуру для зв'язку. Тому посадка повинна проводитися особливо уважно. Продемонструйте це на приладах.

Юрій переводить рушії мотору, натискаючи на численні гудзики пульта.

- Добре, - погоджуючи, хитає головою Буtermільх і звертається до Марії: - Що ви повинні зробити, знаходячись у безповітряному просторі?

- Ми відкриваємо крани кисневих балонів, устаткувавши їх на червоній рисці.

- Цілком справедливо! Всі ви дуже здібні учні. Спочатку наш шеф поставився досить скептично до моєї пропозиції відносно вас. Я сьогодні дуже задоволений і хочу, щоб ви були також задоволені мною. Сьогодні я можу задовольнити деякі ваші прохання.

Після цієї довгої тиради інженер Бутермільх дістав з шафи декілька чималих пакунків.

- Це жінкам. Гарна жінка робиться прекрасною в доброму вбранні, - промовив він, протягаючи Олені велику картонову коробку.

- О, яка чудова сукня! - вигукнула більш зі здивовання, ніж з радощів дівчина, розглядаючи гарне вечірнє вбрання з фіалкового крепдешину із маркою віденської кравчині.

Марія байдуже відсунула свій подарунок. Ярослав і Юрій отримали гарні сірі костюми, але їх обличчя не виявляли особливих радощів.

- Дякую, - холодно відповів Доморацький.

- Я потурбувався, щоб вам було веселіше, і придбав нашої музиці добру скрипку, - урочисто промовив інженер, протягаючи Олені інструмента.

- За це я вам глибоко вдячна... Може, музика трохи прикрасить смуток наших душ. Мої друзі - сьогодні концерт.

Але сумним був той концерт. Музика, немов сіль, прикладена на рани тіла, роз'ятрювала рани їх душ. Ні вино, ні музика не поліпшили настроїв усіх чотирьох.

Кожен з них замислювався над головним питанням: що станеться з ними під час міжпланетної подорожі?.. Чи втратять вони батьківщину, власне життя і чи знайдуть щось інше, нове, необізнане і таємниче?..

КОХАННЯ ЇХНІХ ДУШ

Від забутого гірського палацу кайзера Вільгельма віяло глухим середньовіччям. Похмурі вежі з сірого базальту, олив'яні готичні віконниці, розмальоване грубе й непрозоре скло, а навкруги величезні королівські ліси і снігові гори.

Колись тут були бучні мисливські лови німецького кайзера, що потішався полюванням на зайців і кіз. Але змінилися часи. Дичину залишили в спокої - новітнім мисливцям, що прийшли до влади, більш до смаку полювання на людей.

Вже кілька років, ще з самого початку війни, цей палац використовувався для якоїсь таємничої мети і знаходився у розпорядженні інженера Рудольфа Крафта. Замість мисливських ріжків та пострілів дробовиків, поблизу шуміли потужні машини, й іноді серед ясної ночі було чути надзвичайної сили вибухи.

В тому, цілком ізольованому від зовнішнього світу палаці, мешкали чотири бранці з України...

Минув місяць з початку їх навчання, й Бутермільх дозволив своїм учням вперше відпочити в неділю. Це було навіть деякою несподіванкою і порушувало одноманітний

денний розпорядок.

Ярослав Доморацький нудьгував. Йому сумно було залишатися самому. Він помічав, що Олена Ярош в останній час чомусь цуралася його, і молодому чоловікові від того було дуже прикро. Навпаки, Юрій всі свої вільні хвилини проводив у товаристві Марії, – цієї добрячої й лагідної дівчини, й, як здавалося Ярославові – переживав перші чари кохання.

Ярослав вирішив відвідати Олену й попрямував до її кімнати.

– Що ти пишеш, Олено? – здивовано запитав він, переступаючи поріг.

– Листа, мій друже!

– Листа? Невже ти налагодила зв'язок з зовнішнім світом?

– Ми матимемо нагоду відправити цього листа при... відльоті з Землі... Ось я приготувала цього, трохи незвичайного конверта, – відповіла вона, протягаючи металеву фляжку.

– До кого ж ти адресуєш своє послання?

– Я повідомлю все людство, що четверо українців першими в історії всесвіту відлетіли з Землі на міжпланетній ракеті.

– Це чудова і надзвичайна ідея! – захоплено вигукнув. Ярослав. – Заради цього варто ризикувати життям. Хоч це є пасивний спротив, але все-таки десь в історії людства залишиться згадка, що ми міжпланетні Колумби. Про нашу націю говоритиме світ. Ти, Олено, не лише талановита скрипалька, але й творець нових думок. Але, знаєш, заради твоєї скрипки я опинився тут.

– Це для мене новина, – тихо відповіла Олена.

– Я хотів тікати до рідних лісів, боротися з ворогом і, може, загинути там. Життя людини тепер не має особливої ціни, але так створюється героїка народу. Імена наших численних героїв, від старих до наших часів, вічно житимуть в серцях українців, – патетично промовив Ярослав, крокуючи по підлозі, встеленій м'яким килимом.

– Так, Ярославе! Але загинути, не зробивши великого чину, ми не маємо права. Шкода віддати своє життя. Деякі особи задовольняються незначним, але є люди великих масштабів. Такі люди можуть вести за собою багатьох до якоїсь ясної мети, – заперечила Ярош. – Але, Ярославе, продовжуй свою думку – чому ти по пішов до лісу?

– Коли ти мені там, на фабриці, розповіла про втечу, я довго думав і прийшов до висновку, що це, може, ширші двері... За нас, українців, перед зовнішнім світом виступають інші, але врешті-решт ми повинні говорити самі. Скрипка в твоїх руках може зробити велику справу. Але українські музики, співаки, актори не ростуть, як бур'ян, їх треба плекати, як троянди.

– О, Ярославе! То ти найнявся у своєрідні садівники?

– Може... Ти не смійся, Олено, але тобі потрібна була охорона, це по-перше, а по-друге, я тут тому, що кохаю тебе, Олено! – палко промовив Ярослав, рвучко обійнявши дівчину.

Але вона швидко висвободилася і відійшла до вікна.

– Кохання!? Які чарівні, але сьогодні дивні слова, Ярославе. Кохання вішальників! –

істерично вигукнула вона. – Яке може бути кохання, коли ми стоїмо над краєм власної могили, заглядаємо у сирову землю... Там повзуть хробаки, вони з'їдять тебе, мене, й від нашого тлінного тіла не залишиться нічого... Може, ми згоримо, може, наші тіла будуть розірвані на шматки...

– Гірко бути філософом... Мені здається, що людина, яка дуже багато знає – цим отрує власне життя. Он глянь на Марію й Юрія. Вони, немов двоє голубів, милуються і кохаються, і щасливі з цього. Вони в полоні сьогоdnішнього життя, і їм, здається, зовсім не страшно те, що настане завтра. Вони завжди разом, – зітхнув Ярослав, додаючи: – Чому ти цураєшся мене?

– Не всі люди, Ярославе, мають однакову вдачу. Де один знаходить втіху чи радість, – іншому стає сумно, чи здається це нещастям. Зрозумій, друже, що тіло летить в прірву. Тіла нема. І не варто кохати на одну мить... Наші душі полинуть разом. Може, пізніше люди зможуть розгадати таємницю душі – живі нав'яжуть зв'язок з душами вмерлих, – я чула, що вчені вже роблять такі спроби, – й тоді...

– Олено! Чи ти при своєму розумі?

– Так... Я дуже багато думаю про життя наших душ... Ярославе! Коханий! Не смій більше говорити про кохання, – промовила, й на її обличчі було видно муки, але очі блищали від внутрішньої великої радості. – Якщо ми не загинемо – я кохатиму тебе до гроба, коли загинуть наші тіла, моя душа кохатиме твою вічно, вічно...

МІФ ХХ СТОЛІТТЯ

Ніч. У каміні тліє вугілля, ледве освітлюючи чотири силуети сидячих навколо людей. На стінах старовинної зали розвішані мисливські трофеї – голови диких кабанів і роги оленів. Вони виблискують шкляними очима, і Олені Ярош здається, що коли б вона була самотня, ці голови кинулися б на неї. Тому вона ближче тулиться до Ярослава. Він такий мужній і зуміє захистити її від страшних і потворних напасників.

У міжгір'ях перегукується сирена алярму і змінюється відгомоном далекого бомбардування.

Чотири земляки оповіданнями з минулого, намагаються розвіяти той глибокий сум, що наповнює їх серця.

– Ви, Олено, колись вчилися у музичній школі? – запитав Юрій.

– Так. Я скінчила школу з найвищою відзнакою – золотою медаллю, а потім ще вчилася у професора Середенка. День першого виступу був найрадіснішим днем мого життя. Хочете, друзі, я розповім вам про це?

– Просимо, Олено! Просимо!

– Моє серце замирало, коли я в гарному вечірньому вбранні від найкращої львівської кравчині піднялася на яскраво освітлену естраду рідної школи. Я боялася підвести очі, зустрітися з поглядом тисячі слухачів. Понад усе я боялася, що вони загипнотизують або наврочать мене. Акорд. Мій смичок доторкнувся струн скрипки, і я наповнювала залу все новими, наростаючими хвилями звуків. Вони несли мене і

слухачів, немов на крилах, на саме небо мрій. Адже ж кожна людина на свій смак створює ілюзію свого кращого і бажаного. Я забула за все. Лише бурхливі оплески, немов хвилі далекого і теплого моря, повернули мене до дійсності, і я сміливо глянувши в залу, побачила тисячі блискучих від сліз очей... То були сльози радості і найкращі хвилини мого життя.

- Так! Це найкраща нагорода артистові! - замріяно промовив Ярослав.

- Але як це далеко від нашої дійсності!

- Життя акторів і славетних музик мені невідоме - я дочка селянина. Але і у нас вдома були свої селянські радощі. Бувало, вийдемо на поле, де хвилюється стигла золота пшениця... Жнемо, співаємо пісень, і вони линуть в безкрає блакитне небо... Які то були чудові дні... - розповідала Марія.

- Пережите завжди здається кращим, - тихо промовила Олена.

- Так... Дійсно, що маєш - не цінуєш, а втративши - плачеш.

- Друзі! За три дні перед самою війною мені снився знаменний сон. Хочете, я вам розповім?

- Просимо, Олено!

- Мій сон, немов якась містична книга, - промовила дівчина, оглядаючися на виблискуючі зі стіни очі страшного кабана. Кутаючися у плаща після павзи, вона почала: - Уявіть собі ніч... Я лечу, і з висоти бачу ледве помітні окреслення континенту Європи. Міста немов вимерлі - ніде не видно ані вогника, ані променів світла.

Сиві високі гори велетенськими кам'яними руїнами лежать на землі, немов у стародавні часи хтось величний надзвичайними бомбами намагався знищити нашу планету.

Сірі й олив'яні хмари, немов полами важкої мантиї, накривають гори і чіпляються за їх камінні верхи. Вихор несеться і кружить над горами, несамовито свище вітер у великих печерах, прикрашених білими сталактитами, - там царство Хаосу.

Він прокинувся після довгого відпочинку в гірському палаці і, піднявшись у весь свій величезний зріст, відділяється від Землі й летить над землею з панею свого серця. Його супутниця - Розруха, байдужо сміється захлинаючимся завиванням сирен, вони оповіщають людство Європи про своє весілля:

- Тремтіть, люди двадцятого століття! Вклоняйтеся лише нам - темним силам, які піднесені до культу божества. Підкоряйтеся нам, немов раби середньовіччя, падайте ниць і тремтіть. Наше весілля триватиме кілька років. Може шість, може більше, - я чую зловісний голос Хаосу і бачу його у вигляді величезного старця з довгою і страшною зеленою бородою, у чорному смокінгу. Він велично вклоняється зібравшимся на весілля - там і Цар-Голод, Стара Смерть, Похмура Епідемія, Довгов'язий Мор, пара Вожнів та ще кілька бридких потвор у цивільному і військовому вбранні.

Смерть, що була за дружку в Розрухи, подала молодому чарку в вигляді величезного вояцького шолому, наповнену свіжою теплою кров'ю.

Хаос вклонився страшній дружці і осушив тую чару.

Розруха махнула скривавленою хусткою, прикрашеною червоними зорями і

свастиками, та палаючі, немов смолоскипи, міста від Рейну до Волги, від холодної Балтики до теплих вод Середземного і Чорного морів, освітили жахливе весілля.

Молода, танцюючи дикунську джигу з несамовитою злістю, – це означало її добрий настрій, – з насолодою слухала музику вибухів, крики конаючих людей, шум нищених міст.

Вона мала поганий смак і не поважала античних мистецьких творів та богів міфології. Музеї, де були зібрані кращі мистецькі твори, збирані століттями, горіли, немов розкішні світильники перед п'яною Розрухою.

Тінь страшного танку лягла на землю. Цар-Голод вклонившись, немов джентльмен, запрошував на танок Смерть – людський кістяк, що рухався і був одягнений у модерне червоне прозоре вбрання.

На залите кров'ю вбрання Розрухи осідає пил міських руїн. Хаос, що сп'янів від вина, піднесеного Смертю, бучно справляє своє весілля.

Старому тісно в Європі. Часами він, відійшовши від гостей, несеться над гордим Альбіоном, Африкою і навіть над Далеким Сходом.

– Повідомте в часописах! Наповнюйте етер радіохвилями. Ставайте на коліна, пігмеї двадцятого століття! Дрижіть перед всемогутнім Хаосом! Я зруйную весь континент. Ха-ха-ха! – І від його жахливого сміху вилітали шибки у вікнах, падали стіни величних будинків. – Я колись поламав гори разом з Плутоном! Тепер на допомогу мені прийшли боги війни старовинних германців і римлян – Тор і Марс! Вони разом з своїми генеральними штабами і вождями служать мені! Ха-ха-ха! – не вщухаючи вигукував Хаос, носячися в темних просторах над Європою.

Іноді його зовсім не видно, він стає прозорим, немов дух, створений людською уявою. Часом він приймає образ людей, відомих в нашому столітті. Та потвора в чорному фракку стає то полководцем, дипломатом, то людиною, що гадає про себе, що вона виконує волю Провидіння.

За наказом скрізь присутнього Хаосу тисячі панцерників, ескадри кораблів, з'єднання літаків творили своє руйнуюче діло – орали землю, і на обробленій війною ниві Смерть збирала багатющий врожай. Вояки – тимчасові переможці, – гонили величезні отари здобутих війною людей, перетворюючи їх у рабів ХХ століття. Українці з своєї історії знають жахливі напади татарських орд, але то ніщо, порівнюючи з новітніми ордами...

Перелякані і розгублені люди, що забули Бога, тремтять від терору і з остраху падають ниць, вклоняючися новим поганським ідолам, створеним жахливим міфом ХХ століття.

– Так... Який страхітливий, але надзвичайно цікавий сон, – промовив Ярослав.

– І ось кілька днів тому я знов побачила у сні того зеленобородого старця. Він ще міцний, але відчувається стареча втома. У його старої вилетіли всі зуби, і вона вже подібна до дружки... Десь в просторах над Європою носяться вони, немов навіжені, і ось недалеко від біснுவатого танку тих чорних сил несеться наш міжпланетний яскраво освітлений поїзд. Крізь вікно я побачила здивоване обличчя старця. На ньому було таке

здивовання... Він перелякано хехекнув, намагаючися зачепити нас, але втомився і відстав далеко позаду, а ми з страшним гуркотом мчали далі у якусь синю і загадкову космічну безвість.

- Цікавий сон... - промовив Юрій.

Олена помітила, що її друзі підійнялися з кріселок і слухали її стоячи.

- Я вірю в те, що існують якісь маловідомі людству потойбічні темні сили, які скрізь намагаються зіпсувати життя людині, - замислившись, промовив Ярослав.

За вікном захлинаючися, немов радіючи з людського нещастя, перегукувалися сови...

БЛАКИТНИЙ ГЛОБУС

- Як себе почуваєте? На що скаржитесь? - запитав з постійною посмішкою лікар Німек, ледве переступивши поріг.

За лікарем поспішав інженер Бутермільх.

- Цілком здорові, - відповіла Олена Ярош.

- Чудово! - додав інженер, ставлячи на стіл три пляшки з вином. - Між іншим, ми отримали довгоочікуваного наказу. Сьогодні увечері ви відлітаєте на Марс. Приготуйтеся, бо за півгодини ми від'їжджаємо до місця старту.

- На Марс!? - здивовано вигукнула Олена, притискаючи до грудей скрипку.

- Так... можете взяти з собою ваш музичний інструмент, - промовив він, додаючи, - а поки що дозвольте випити келиха доброго рейнського вина з самими славетними людьми всесвіту! Якби не війна, ваші фотознімки разом з кореспондентськими оглядами були б надруковані у всіх часописах земної кулі. З'явилися б численні збирачі автографів знаменитих осіб, які розтягли б на спомин все ваше майно, - промовив Бутермільх, немов конференс, потішаючи глядачів перед невдалою виставою.

Олені було бридко, але інженер не замовкав зі своїми дотепами. Здавалося, він хотів ні на хвилину не залишити з своїми думками цю трагічну чвірку.

- Прост! - підійняв він келиха з вином. - Всі славетні люди, щоб схоронити спокій, часто-густо мандрують інкогніто. Вип'ємо за щасливе завершення цієї славетної мандрівки! За зустріч з вами на Марсі! Адже ж, після отримання від вас радіоповідомлення, негайно вилітає ракета черга два...

Олена ледве пригубила келиха. Чоловіки теж були невеселі, але нічим не виявляли свого хвилювання. Здавалося, що люди збиралися виконати самий звичайний і незначний обов'язок.

Лікар Німек глянув на годинника і вони, одягнувши плащі, вийшли з кімнати. Олена несла скрипку.

Незабаром чудовий шестимісцевий "Майбах" промчав покрученим гірським асфальтовим шляхом і зупинився біля високої огорожі.

Крізь відчинену величезну залізну браму з чорної пастки тунелю видніється щось подібне до велетенського рефрактора. В ньому на блискучих крицевих кулях стояла

величезна продовгувата металева ракета з круглими вікнами, немов ілюмінатори пароплава. Кілька робітників закінчували останні підготовки.

- Залога ракети прибула. Люди почувають себе добре, - доповів Бутермілх головному інженерові.

- Чудово! Вітаю наших славетних міжпланетних літунів, - привітався Крафт, тиснувши руки, - запевняю вас, цю надзвичайну мандрівку ви закінчите цілком вдало, коли притримуватиметеся приписів, яких навчив вас інженер Бутермілх. Він дуже задоволений вами і казав, що ви добре засвоїли його лекції... Прошу заходити. - Вони разом підіймаються високими східцями досередини ракети, що уявляла собою добре устатковану каюту. - Чи не знаходите ви різниці між цією і учбовою?

- О, ні! Ці прилади зовсім однакові, - відповів Ярослав.

- Цілком справедливо! Ця машина не має жодних недоробок. Ви можете бути в ній так упевненими, як я в своєму "Майбахові". Гляньте, ось стерна глибини, це підойма до рушія... це гальмо... - промовляв головний інженер, доторкаючися рукою до блискучих приладів.

Підвівши Ярослава і Юрія до круглого вікна спереду ракети, Рудольф Крафт звернув їх увагу на яскраву зірку.

- Це - Марс! Мета вашої подорожі. Так ви його бачите неозброєним оком. Тепер гляньте у телескопа.

Ярослав сів у зручне м'яке сидіння і в окулярі потужного телескопу побачив синювату планету, що випромінювала яскраве світло. © <http://kompas.co.ua>

- У випадку, коли ви сядете на воду, ракета повинна виплисти на поверхню. В задньому відділі лежать два особливих гумових човни, які ніколи не тонуть. Вас навчили, як з ними поводитися?

- Так! Нам це з'ясував пан Бутермілх.

- Вам зрозуміло все?

- Цілком, - байдуже відповів Юрій.

- Може, маєте якісь запитання?

- Ні.

Залога ракети займає свої місця. Одягає навушники.

Ярослав допомагає Олені застібнути шкіряного шолома з вмонтованим радіотелефоном. На хвилину він глянув у чудові, широко розкриті карі очі. Хлопцеві стало шкода цієї дівчини, яку він покохав понад усе. Але... в голові така нісенітниця, все перемішалось - поняття, бажання і можливість, життя і смерть - кохання. І чим закінчиться все це - він не знав, але з напруженням очікував скоршої розв'язки, чи виходу з цього лабіринту.

- Не боїшся? - запитав він Олену.

- Ні, Ярославе! Я вже хочу швидше знати, чим це все скінчиться? - прошепотіла вона.

Інженери, потиснувши руки, залишили каюту. За ними глухо гупнули металеві двері.

- Так! Тепер відтято все, що пов'язує нас із Землею. Відрізано шляхи до відступу. Тепер ми вже ніколи не з'явимося на Землі, - подумала вголос Олена, і щось гірке зчавило її горло.

Електричні лампи освітлювали складну апаратуру та зосереджені й зблідлі обличчя людей.

- Увага, увага! Займіть місця. За хвилину буде дано старт, - чути з гучномовця голос інженера Крафта.

Пливуть у безвість секунди напруженого очікування.

- Бу-а-а-а-ах!!!

Страшений вибух підкинув їх у повітря, і ракета під безперервний, немов грім, вибухи починає набирати швидкість.

Олена Ярош глянула крізь ілюмінатора і побачила освітлені місячним сяйвом гори.

- Прощавай, Земле! Ця мандрівка розпочалася не так страшно, як я сподівалася! - вигукнула дівчина, але не почула власного голосу.

Ракета з страшенною швидкістю наближалася до тропосфери...

СНІДАНОК У КОСМОСІ

Освітлена ракета мчала з страшенною швидкістю. Стрілка спідометра показувала 2 800...

Не дивлячись на шалений лет, у каюті було тепло і навіть затишно. Олена Ярош звикла до вибухів ракетового мотора, що відбувалися у розміреній послідовності, щокілька хвилин. Навпаки, ці вибухи заспокоювали її, надаючи рівноваги і впевненості з цієї надзвичайної машини, сконструйованої талановитим німецьким інженером. Вона прислухалася до гудіння машин, відчуваючи в них особливу симфонію понадшвидкості.

Ярослав, сидячи біля керма, спостерігав у телескопа.

- Ми рухаємося без жодного відхилення від курсу просто на Марс, - передавав він телефоном.

Юрій відчинив регулятори балона з стисненим киснем.

- Як легко дихати, друзі, - промовила Олена, сидячи в зручному м'якому фотелі. - Чудово, - закінчує вона, але думки не залишають її.

Вони, немов хижі кажани, шугають в її напруженому мозку. Чим скінчиться ця мандрівка у безвість? Вона не знає. І цього не знає ніхто. Ще ніхто з мешканців Землі так далеко не віддалявся від своєї планети.

Олена Ярош надзвичайний фантаст. Вона ось уже п'ять років, відколи почалася війна, живе подвійним життям: одне вона бачить щодня, - таке несправедливо-жорстоке, повне всяких гірких недоречностей, турбот і нестатків, і друге життя, - життя її душі, що кохалася у музиці і мріях. І це життя більш до вподоби цій розумній, широко розвиненій дівчині. Іноді вона ділиться своїми думками з Ярославом. Лише він один розумів її.

Олена уявляє здивовані обличчя людей, що випадково спостерігатимуть, як над

Землею піднялася яскраво освітлена ракета і мчала у синю місячну ніч.

З цим останнім спогадом вона вирішила більше ніколи не згадувати про планету, на якій для молодой життєрадісної української дівчини не знайшлося місця. Невеличкого місця десь над річкою, порослою вербами, чи у садку, де б вона могла мріяти і грати на скрипці. Ні, навіть це скромне, таке мізерне бажання стало для неї неможливим... О, люди, люди!

Вона дивиться в кругле вікно і немов школяр, показавши язика, заспівала пародію:

Прощай, мій табір, і ви, земляче,

Співаю вам останній раз...

"Що сталося? - збентежено подумала вона, прислухаючися. - Чомусь не чути вибухів ракети".

Настала довга пауза. Олена дивиться в напружені і здивовані обличчя її супутників.

- Зіпсувався мотор! - вигукує першим Ярослав. - І тепер, якщо ми минули сферу впливу земного магнетизму, нас притягне якась інша планета, чи ми будемо блукати в космічних просторах.

- Час від часу не легше, - промовив Юрій.

Ракета мчала ще за інерцією до якоїсь невідомої мети. Дрижачі стрілки показують незначне зменшення швидкості.

Минула година, друга. Трохи розвіялося напруження. Олена відчула, що їй хочеться їсти.

- Може, поснідаємо? - запропонував Ярослав.

- Атож, - підтримує Юрій і разом Олена, - звичайно, може, навіть з вином.

- Коли це пропонують наші жінки, тоді з великим задоволенням підтримаю компанію, - веселішає Ярослав.

- Маріє, дістань-но пляшку.

Незабаром у келихи з прозорої пластмаси ллється червоне густе вино. Ярослав промовляє:

- За щасливе прибуття на Марс!

Цей тост усі зустріли з радісними вигуками.

- За Марс!

- Марс, - урочисто промовляє Олена м'яким, немов оксамит, голосом, - я відчуваю особливу красу в цій назві планети. Марс - звучить гарно і велично!..

- А Дніпро! Україна! Карпати! Чорне море! Невже це не милі й прекрасні назви? - питає її Доморацький.

- Це найдорожчі назви, любий Ярославе! Але для нас - це минуле. Сон... Нам нема туди вороття... ми - безсилі щось вдіяти, повернути цю шалену машину туди. Та й чи потрібно це?.. Чи були б ми там щасливіші, чи не відчули б те саме, що пережили в передгір'ях німецьких Альп? Мені здається, що різниці не було б. Я хочу носити до гроба в своєму серці, як особливу святиню, ці назви... з батьківщини. Коли ми потрапимо до безлюдної планети і там найкращі степи, гори, ріки і моря ми назвемо рідними іменами.

Вино розтікається по кінцєвостях, торкається мозку. Порівняння і згадки, здається, офарблюються в м'який, теплий, рожевий колір.

Обличчя Олени Ярош жевріє. На щоках вона відчуває якийсь невідомий ще, особливий вогонь. Такого ще ніколи не траплялося з нею.

- Мені здається, що я випила не шклянку вина, а якогось особливо міцного трунку,
- шепоче Олена до Марії.

- Олено! Я не знаю, що сталося, але я тепер згодна упасти і розбитися. Будь що буде, - відповідає Марія.

- О, Маріє! Розбиватися не варто. Адже-ж нам цікаво - що станеться з нами. Те, що було - ми знаємо, і перекреслено раз і на завжди. Але мене цікавить, що станеться з нами. Людину завжди хвилює невідомість її будучини, і вона, немов сліпець, йде навпомацки назустріч своїй долі, яка, до речі, часто-густо готує різні несподіванки. Щось станеться з нами, і, можливо, станеться швидко. Але що? - збентежено питає Олена Ярош.

Хто мені про долю скаже,

Той буде любий мій,

- співає вона.

Шалений рух у невідомість все збуджує Олену.

Її захоплює незвичайна мандрівка в космічних просторах, про яку вона ніколи не могла й помислити й яка через примхи їх долі і збіг випадків стала дійсністю.

Але в перевтомленому мозку дівчини настає якась плутанина, і все летить сторч.

Незабаром хміль і сон, немов два змовники, поволі оволоділи тілами перевтомлених мандрівників. Олена засинає у своєму фотелі. Поряд на плече Юрія схилилася голова Марії. Штурман Ярослав Доморацький куняє, тримаючи в руках стерно ракети, що мчить у космічному просторі...

БЕЗЛЮДНА ПЛАНЕТА

- Увага! Увага! Ми наближаємося до якоїсь планети! - схвильовано вигукнув Ярослав.

Спостерігаючи крізь ілюмінатора, він перший побачив, що їх ракета з шаленою швидкістю наближалася до жовтої, яскраво освітленої планети. Командор намагався вирахувати віддаль при допомозі приладів, але це не удавалося.

- Ми примарсюємося! - встиг він ще вигукнути і рвучко потяг рушія парашутного гальма.

Ракету струснуло, немов пульманівського вагона на колієвих стрілках, і вона затрималася на стропах величезного парашута.

- У-а-ах!

Страшений удар підкинув людей і вони, знепритомнівши, попадали на підлогу каюти.

Тиша. Лише чути цокотіння годинника. Він безпристрасно міряє час на новій

планеті. Ярослав Доморацький першим підвівся й огледів сумну картину. Його друзі з скривавленими обличчями лежали покотом на підлозі. Не дивлячися на особливі амортизатори, передня частина ракети увігнулася всередину. Розтрощено розподільчу дошку зі змонтованими на ній приладами. Керма і рушії не діяли, однак радіоприладдя залишилося непошкодженим. Вихідний люк ракети був міцно притиснутий до ґрунту. Ярослав не без деякого вагання розбив молотом грубу потрійну прозору пластмасу вікна.

Минуло ще зо дві години, й мандрівники висадилися на нову невідому планету. Навколо, наскільки сягав зір людини, простяглася велична піскова пустеля без рослин і жодних ознак життя. Якесь світило, подібне до сонця, але набагато гарячіше, освітлювало одноманітний краєвид.

Ярослав і Юрій двічі обійшли навколо ракети, що до половини встрягла у пісок. Вони роздивлялися пустелю крізь далекогляда, але ніщо не привертало їх уваги.

- От тобі й Марс! - розчаровано промовив Ярослав.

- Піскова пустеля, - байдуже відповів Юрій. - Вона, здається, позбавлена ознак життя. Тут не видно слідів марсіян, звірів, чи птахів, нема і славетних каналів...

- Але повітря, здається, тут таке, як і на Землі...

- Ми відкрили одну з величезних таємниць астрономів з Землі, ми довели, що Марс - планета без життя.

- Але чи Марс це? Можливо, ми відійшовши від курсу, могли опинитися на одному з супутників...

- Тут є суходіл і повітря, але цього ще замало до життя людини. Коли б тут була вода і рослинність...

- Тоді це було б справжнє щастя. Вирвавшись з земного пекла, ми змогли б тут існувати... Власною працею здобувати свій щоденний харч. Це було б просте, але справжнє щастя, - міркував уголос Ярослав, і його супутники прислухалися й були згодні.

Жінки відійшли на кілька кроків у пустелю і стали на коліна.

- Боже Єдиний! Врятуй нас...

Перед вечором, що був подібний до вечора на Землі, вони підраховали свої харчі.

- Цього нам повинно вистачити при ощадному вжитку лише на тридцять-сорок день. Проте, води ми маємо всього двадцять літрів. Коли ми не знайдемо води, наше положення може бути надто скрутним.

Сонце, не дивлячися на вечірню пору, нестерпно пекло. Металевий корпус ракети так розігрівся, що нагадував величезну вагранку. Термометр показував шістдесят ступнів у затінку.

Чоловіки склали кількасот квадратних метрів міцної, білої шовкової парашутної тканини і розіп'яли просторе шатро.

Мандрівники укрилися в затінку цього імпровізованого житла й важко дихали, немов викинені на беріг риби.

Настав вечір, а потім і ніч. Але вони довго не могли заснути, розмовляли між

собою, згадуючи, що їм довелося пережити і міркували, що їм доведеться пережити ще...

ШУКАЧІ ОАЗИ

Вранці не сталося жадних змін у житті нових мешканців невідомої планети. Олена куталася в плаща від ранішньої прохолоди, Марія готувала сніданок з консервів і галет, старанно розділяючи порції.

Під час сніданку розпочався жвавий обмін думками з приводу їх положення.

– Залишатися у пустелі подібно підписуванню смертного вироку, – рішуче сказав Ярослав.

– Коли на цій планеті таке саме повітря, як і на Землі, то я цілком впевнена, що десь повинна бути вода і рослинне життя, – міркувала Олена.

– Доля врятувала нас від смерті на Землі й під час фантастичної мандрівки, але що очікує нас? Загибель від спраги і голоду в гарячій пісковій пустелі? – песимістично промовив Юрій.

– Адже-ж щастя людини дається лише раз, – загадково додала Марія.

Настала довга павза. Кожен з чотирьох міркував, як знайти порятунок.

Ярослав Доморацький доїв свою галету, рвучко підвівся на ноги й рішуче промовив:

– Ми повинні ще до початку спеки вирушити у далеку розвідку. Хто шукає – той знаходить! Жінки залишаться тут, а ми з Юрком негайно рушаємо в подорож. Ти йди на захід, а я піду на схід, – наказує мужній молодий чоловік.

– Ми підемо з вами, – запропонувала Олена, звертаючися до Марії.

– Залиште це чоловікам. Вам потрібно зберегти сили, – рішуче спротивився Юрій.

– Ми хочемо разом розділити нашу загальну долю, – пропонує Олена.

– Ви без розмов залишаєтеся біля місця падіння ракети. Адже ж комусь потрібно охороняти наші харчі. Не час сперечатися. Краще побажайте нам успіху, – промовив Ярослав.

Незабаром чоловіки розійшлися в різні сторони від місця падіння ракети. Їх ноги грузли в сухому й сипучому піску. Як не намагався Ярослав прискорити ходу, але дарма.

– Я рухаюся не швидше черепахи, мабуть, менше кілометра на годину, – промовив він вголос, розглядаючи якісь рухливі кулі, що котилися пустелею.

Мандрівник спостерігав, то були клубки дивних сухих рослин.

– Звичайно, це Марс! Тут навіть і рослини не як на Землі. Вони живуть без води і пересуваються з місця на місце, – промовив сам до себе Доморацький. – Але як мучить спрага!

Сонце вже піднялося високо й нестерпимо пекло.

– Води, – прошепотіла людина. – Як добре було б доторкнутися пересохлими губами до шклянки з коктейлем з шматочками льоду. Але що таке коктейль! Вода ще краще.

В уяві людини шклянка води немов настирливо дрочиться і збільшується в мільйон

разів, стає подібною до дивовижного поганського храму.

Минулого нема. Воно здається якоюсь фантастичною примарою і поховано назавжди. Перед ним, немов марево, стоїть і роздратовує та фантастична шклянка з благословенним напоєм. Коктейль!

- Ні! До біса той коктейль! - вигукує змучений чоловік, що згодився б напиться з смердючої гнилої баюри.

Його Величність Випадок глузує над людиною, насміхається над нею, що вона опинилася в безпорадному стані на невідомій планеті без ознак життя.

- Але яка різниця - загинути від кулі ката на далекій Землі, чи померти від спраги в пісковій пустелі на Марсі? - розважав чоловік, та між першим і другим існував якийсь надзвичайний зв'язок.

Людина мріє про баюру. Баюру брудної води, яка може врятувати життя. Баюра з болотом. Більш нічого. Ярослав так реально, немов справді, бачить цю баюру, що поросла ряскою, водоростями, з мулом на дні.

Людина хитається, але йде назустріч полум'яному сонцю. Воно сушить мозок. Здається, кров стала густою. В пустелі маячить постать людини, що безнадійно вдивляється в обрій.

- Господи! Врятуй і помилуй! - промовляє вона, падаючи на гарячий пісок...

Коли Ярослав прийшов до пам'яті, над ним висіла темно-блакитна безодня неба і світилися зорі. Вони були набагато ясніші від тих, що молодий чоловік звик бачити на Землі. Він згадав, що вже три доби знаходиться в пустелі. Першого дня випита пляшка дорогоцінної води, другий і третій пережиті у страшенній спразі. Щоправда, вночі спрага не так дошкуляє, як вдень. Згадавши за своїх друзів, він, напружуючи останні зусилля, підводиться і йде.

- Чи знайду воду, чи побачу ще кохану Олену?

А перед ранком, коли яснішала блакить неба, він опустився на пісок і ще деякий час плазував, немов дитина, і зовсім знесилений упав обличчям у пісок. Він довго лежав нерухомим, здавалося, що життя залишило змучене тіло.

Коли настав ранок, Ярослав ледве підвів голову, і йому видалося, що марево знов дрочиться з ним. У віддалі трьохсот ступенів у глибокій впадині долини, немов у річищі пересохлої річки, він побачив кілька десятків струнких пальм і якихось, подібних до фігових, дерев, що, здавалося, теж задихалися від спраги.

- Марево! Чи не галюцинація знов!? - вигукнув він і, напружуючи останні сили, побіг до оази.

За кілька хвилин мандрівник, радісно охопивши стовбур пальми, оглядав свої володіння. Жодної ознаки житла або слідів людини. Ярослав зірвав кілька фіг і з жадобою поїдав цей перший подарунок суворої пустелі.

- Які смачні! Але тут десь під піском повинна бути вода. Інакше не росли б дерева, - міркував він.

Вдень в затінку спека видавалася не такою страшною. Відламавши з дерева сухий сучок, Ярослав почав розривати пісковий і каменистий ґрунт. То була важка і

малопродуктивна праця, і він шкодував, що не мав лопати або хоч шматка якоїсь бляхи чи то заліза.

- Тут можна викопати криницю, але до того потрібно мати деякі інструменти, - міркував Доморацький.

Назбиравши фініків і фіг, він на ніч вирушив назад до місця падіння ракети...

ПІСНЯ ПЕРЕМОЖЦІВ

В гаю з кволих пальм з'явилося два білих намети і четверо мешканців, які енергійно досліджували свої нові володіння. Ця оаза нагадувала невеличкий сіро-зелений острів, загублений в пісковому океані. Мешканці оглядали кожну пальму, кожне фігове дерево і кущі саксаулу, землю й каміння. Обличчя чоловіків були заклопотані.

- Ми повинні негайно копати криницю, - промовив Ярослав, майструючи лопату з уламка ракети.

- Коли здобудемо воду - зможемо тут існувати, - відповів Юрій.

Незабаром чоловіки почали копати. Вони працювали з завзяттям, але після кожного шару викинутого ґрунту вони втрачали надію дістатися до води. За три дні впертої праці, вони викопали кілька метрів, але пісок був такий сухий, немов на поверхні пустелі.

Тиждень напруженого змагу з пустелею не вніс жодних змін - води не було. Юрій майстрував цямрини з алюмінієвої бляхи, знятої з ракети. Кожного вечора, коли вони втомлені повертали до наметів, жінки по сумному вигляду облич бачили, що минув ще один день даремної праці.

- Олено! Чи готова ти загинути тут? Вода кінчається за два-три дні! Що буде далі, я не знаю... - запитав її Доморацький.

- Я згодна прийняти смерть тут... Чим гірше вона, ніж там, на далекій Землі... Ярославе, як мирно і гарно ми жили... Я народилася й зросла в селі... над річечкою... текла вона чарівна і замріяна... Річечка... дорогоцінна вода, а тут - смерть від спраги... Моя доля немов зрадлива дівчина з примхами. О, доле, доле... Мої батьки загинули незабаром після війни від руки визволителів... Їх вивезли до снігової пустелі - північної тундри... Мій брат втік звідтіль і розповідав про жахливі речі.

- Олено! Моє серце розривається на шматки... Я починаю втрачати надію...

- Ярославе! У важкі хвилини мого життя я завжди зверталася до Бога з молитвою... - промовила Олена і тихо пішла у пустелю, освітлену фіалковим сяйвом якоїсь планети, подібної на Місяць.

Ярослав пішов за нею і опустився на коліна поряд з своєю нареченою.

- Боже... змилуйся над чотирма скитальцями, що потрапили з своєї милої батьківщини - України на невідому планету і знаходяться у безпорадному стані. Господи! Ми просимо: пішли нам воду, і ми будемо задоволені до кінця життя свого, - палко промовляла Олена.

Ярослав молився мовчки. Він у думці повторював Оленині слова, і вони щохвилини зміцнювали його надію про воду... Він не пізнавав себе... Десь зник песимізм і з'явилася віра в те, що вони здобудуть воду...

- Може, ми не там шукаємо. Спробуємо в іншому місці, там, де закінчується ярк... Він нагадує слід давно зниклої річки...

Вони копали нову криницю. Кінчалася вода, привезена з Землі. Останні дві пляшки чоловіки залишили жінкам, але вони відмовилися від дорогоцінного тунку.

Олена з Марією збирали плоди пальм і фіги, які головним чином складали їх харч. Лише третину додавали вони концентратів з свого недоторканого запасу.

- Коли ми дійдемо до води, я буду вважати себе багатшим за Рокфеллера, - мрійно промовив Ярослав.

- Терпіння, друже! - підбадьорював Юрій, заховуючи від Ярослава свою невпевненість.

Нова планета негостинно прийняла несподіваних переселенців з Землі. Настала тривожна темна ніч.

- Чому сьогодні так довго не повертаються чоловіки? - хвилюючися промовила Олена.

- Може, не дай Господи, трапилося яке нещастя! - вигукнула Марія, і обидві приятельки, зашпортуючися в темряві, побігли до криниці.

- Ярославе!? Юрію!? Ярославе!?

- Ми дісталися до вологого піску! Будемо копати до перемоги! - почули жінки.

- Невже вода! - зраділа Олена.

За кілька хвилин на купі піску біля криниці спалахнув вогонь з сухих гілок саксаулу, освітлюючи працюючих. Жінки допомагали витягати вологий ґрунт.

У лихоманковій праці вони забули за втому. Чотирьом живим істотам понад усе хотілося швидше дістатися до води.

Коли перші промені сонця яскравою веселкою освітили небо, з глибини криниці долетів радісний клич:

- Вода! Підіймайте відро!

- Вода! Вода!

З темного отвору криниці з'явилася голова людини. Очі її сяяли, немов діаманти. Люди, оточивши відро з брудною водою, розглядали його, немов дорогоцінний скарб.

Олена зняла з шиї золотого хрестика і протягла Ярославові. Він перехрестився їй, глянувши на схід сонця, опустив розп'яття у воду.

- Хай Святиться Ім'я Твоє!... Великий Творець Всесвіту!

- Слава Тобі, Боже, за післання нам радості.

- Слава Тобі! - заспівали всі разом.

Після молитви, коли пісок осів на дні й вода стала кришталево-прозорою, вони пили першу свячену воду...

- На цьому місці ми поставимо хреста... Хреста Животворящої води, - промовив Ярослав.

- Гарна назва...

- Тепер наше життя врятоване!

У той день, що став їм за свято, в перший раз перебування на новій планеті люди умилися й одягли новий одяг.

Вони стали біля великої пальми мальовничою групою. Олена з скрипкою стояла спереду, Марія сіла на камінь, чоловіки, взявшись за плечі, обперлися об стовбур пальми і співали гімн переможців пустелі.

Олена грала на скрипці божественну мелодію, і всі могутніми голосами співали "Отче Наш".

ХЛІБ НАСУЩ НИЙ

- Я знайшла дорогоцінності! - радісно вигукнула Марія.

Її обличчя сяяло з радощів.

- Чи не діаманти часом? - байдуже запитала Олена.

- Ні, Олено! Ми матимемо хліб!!!

- Хліб!?

- Так. Я відчувала велику потребу в справжньому хлібові й дуже задоволена, що знайшла його! - патетично промовила дівчина, показуючи на долоні кілька зерен ячменю і пшениці.

- Але ж їх так мало!

- Май терпіння і час.

- Кохана Маріє! Ти впевнена, що пшениця ростиме тут?

- Не маю сумніву! З того часу, як ми здобули воду, ми зможемо займатися хліборобством... А ось і хлопці! - радісно промовляє вона. - Юрію, Ярослав! Ходіть сюди! Мерщій!

- Що сталося?!

- Колись я працювала у німецького бауера - орала ниву, сіяла... І сьогодні випадково між прорертою кишенею і підшивкою свого жакета знайшла кілька зерен...

- Це чудова знахідка! - вигукнув Юрій, підраховуючи зерна.

Їх було біля трьох десятків.

- Ви змайструєте сапу і граблі... ми засіємо нашу маленьку ниву, - раділа Марія.

- Скільки часу мине, доки ми здобудемо справжній хліб? - запитала Олена.

- Звичайно, на це потрібен час. Кілька жнив. Але я гадаю, що за цих кліматичних умов вегетаційний період пшениці не більше дев'яносто днів, а ячменю, мабуть, з шістдесят, - відповіла Марія.

- Ти добре знаєшся в агрономії? - запитав Ярослав.

- Я хлібороб і не дарма вчилася в агрономічній школі.

- Тоді ми тебе виберемо почесним міністром хліборобства, - всміхаючися, запропонувала Олена Ярош.

- Марія заробила вінець з пальмового листя на голову, знайшовши ці зерна.

- Ура... Віват! Хай живе міністр і початок хліборобства на нашій планеті!
- Це щедра нагорода за двохрічну працю у німецького селянина. Бог з ним! Я простила йому все...

Троє підняли на руки щасливу Марію і понесли вглиб оази.

- Тобі, Маріє, згори видніше! Вибирай місце на нову ниву!
- Дякую за довір'я! Ось тут, в затінку цих фігових дерев, найкраще місце. Коли б сюди провести воду - тут було б добре поле.
- Це вже стосується інженерії, Ярослав - як ти гадаєш!?
- Спочатку нам потрібно кілька відер щоденно, але пізніше потребуватимемо щодня кількасот відер води.

Увечері, коли сутінки спустилися у пустелю, вони засіяли невеличку грядку пшениці і ячменю і старанно полили водою.

ГОЛОС СЕРЦЯ

Вона така радісна й весела йшла назустріч і, наблизившись до чоловіка, голосно промовила:

- Ярославе! Ти сьогодні працював немов Геркулес.
- Олено! Ми врешті скінчили будувати ринву до зрошення нашого поля, тепер нам не загрожує посуха. Але ти сьогодні така незвичайна, - здивовано промовив Ярослав.

В її блискучих очах Ярослав відчував якийсь особливий заклик. Простора шовкова одежа, нагадувала йому якесь античне створіння. Підійшовши зовсім близько, вона промовила:

- Ярославе! Я прийшла до тебе, підкорившись голосові серця.
- Олено, кохана! Невже настало це довгоочікуване щастя?

Він обійняв дівчину загорілими від сонця руками, й вони тихо йшли стежкою, що поросла плазуючими рослинами. Ярослав не заховував свого щастя, питаючи:

- Чому ти мучила мене стільки часу?
- Старе вино міцніше, - всміхаючися відповіла Олена.

Гарячий суховій долітає з пустелі, дзвенить об пісок і лоскоче їх обличчя. Хоч вітер співав сумну і одноманітну мелодію, а Ярославове серце билось, немов надзвичайне бубно, проте Олені здається, що вона слухала таємничу і чарівну музику, яку думала записати на ноти.

- Ярославе! Я напишу нову симфонію під назвою "Кохання в пустелі". Це така незвичайна музика! Я часто гратиму її... кому, ти гадаєш? - запитала вона, трохи засоромившись.

- Нам обом і нашим друзям.
- Ні, ще комусь третьому... може, нашому синові, і то буде чиста і вільна музика, взята з самого життя. Ти чуєш, Ярославе?
- Так. Це пісок співає пісню про наше кохання.
- Завжди, коли наближалася піскова буря, мені було страшно і сумно залишатися

одній у наметі, – прошепотіла вона.

– Після всього, що ми пережили, нам не повинні бути страшними ніякі бурі, – відповів він, і їх обпалені губи зустрілися у пристрасному поцілункові.

З пустелі підкрадається вечір. Закохані сиділи на краю оази під великою пальмою, і їх рухи ставали все більш інтимними.

– Не осуди мене, Ярослав, за ті муки і за те, що я сама першою прийшла до тебе, як жінка до чоловіка, але ж я давно була твоєю нареченою... ти ж знаєш це?

– Так... але чому ти була весь час такою холодною до мене?

– Щоб гарячіше було кохання... Коли у холодному коханні загориться серце, воно горітиме довго – на все життя.

– Олено! Моя чарівна жінко! – вигукує Ярослав, стискаючи в обіймах Олену.

В пустелі починалася гаряча піскова буря...

ПРАЦЬОВИТІ МАРСІЯНИ

Земний одяг нових марсіян був дуже незручний і гарячий. Особливо страждали чоловіки в своїх довгих і теплих комбінезонах. У перші дні прибуття вони не мали часу займатися розв'язанням цієї проблеми. Але практична Марія з шматка парашутного шовку пошила дві пари коротких білих штанів і легенькі жіночі вбрання. Вона розплела свого шовкового пуловера і кольоровими нитками вигаптувала рукави.

– Яке чудове вбрання! – зраділа Олена приміряючи його. – Ти, мабуть, запозичила взірєць з альбому марсіянських красунь?

– Хоч би... але це не вадить, – всміхалася дівчина.

Чоловіки теж дякували Марії за новий одяг, що був дуже зручним до життя у пустелі. Незабаром Олена виплела з пальмового lika кілька чудових капелюхів, вони були трохи грубі, але прекрасно захищали голови мешканців оази від гарячих сонячних променів.

Біля наметів Юрко збудував невелику кухню, де варилися їхні одноманітні й несолоні страви.

Щодня люди мали якісь невідкладні турботи; чоловіки пересаджували кущі, огороджуючи оазу від пустелі, копали каменистий ґрунт, підготовлюючи ниву, поливали молоді дерева. Жінки шили одяг, варили їжу.

Дні минали один за одним. Люди згубили їм рахунок, забули про календаря. Не рахували днів, тижнів, місяців. Тут не було ні осені, ані зими, й, здавалося, завжди стояло гаряче сухе літо і ніколи не падав дощ.

Якось чоловіки вирішили піти на розвідку вглиб пустелі й повернулися лише за тиждень. Повернення чоловіків перетворилося в справжнє свято.

– Ми принесли сіль! – промовив неголений і обсмалений сонцем Ярослав, дістаючи з мішка темні грудки.

– Сіль! Це чудова знахідка. Я сьогодні зварю зелений борщ з листя, такий, як колись варила на Україні, – радісно промовила Марія.

Олена лизала грудку і раділа, немов дитина:

- Дуже смачно! Я виголоднілася, бо давно не їла солоної страви...

- Однак ми налагодили своє господарство. Маємо і хліб, і воду, і сіль.

- Виходить, що працьовитим людям ніде не страшно... Признатися чесно, я гадав, що ми загинемо тут, але...

- Говорять, що важко буває перші тридцять років, а потім людина звикає до всього, - промовив Юрій.

- Навіть камінь мохом обростає... а ми ж живі люди...

*

* *

Минув рік, а може й два.

Після четвертих жнив четверо мешканців нової планети урочисто відсвяткували цей день.

У той час уже вирости кущі живої огорожі, що захищала оазу від сипучих пісків, й вони засівали чималий шматок поля.

Настав день, коли вони мали вільний час, але звиклим до праці людям хотілося творити. Недалеко криниці Ярослав збудував хреста, а на постаменті з м'якого каменя вирізав барельєфа Олени. Скульптор невтомно працював над новими творами.

В затінку під пальмами з'явилася нова скульптура жінки з скрипкою в руках. За модель служила Олена. Вона з великим задоволенням позувала щодня, знаходячи в тому велику насолоду.

На залишках бортового журналу, знайденого в ракеті, Олена писала ноти нової музики, а Юрій свої вірші, в яких порівнював цю пустелю з чорноморськими степами.

Все частіше в оазі було чути співи і гру скрипки. Нові марсіяни кохалися у музиці та мистецтві.

Якось увечері, після концерту, коли багаття освітлювало бронзові обличчя сидячих людей, Олена мрійливо промовила до своїх друзів:

- Мені здається, що я тепер щаслива. Я відпочила і заспокоїлася від хвилювань і важких переживань там, на Землі. Ми у безплідній пустелі власними руками створили гідні до життя умови. У мене буде, мабуть, син - син, народжений у пустелі. Я йому буду співати колискових пісень, які мені співала мати на моїй батьківщині. Я йому розповідатиму легенди про Україну. А може, він тут зросте лицарем-переможцем?

- Так, Олено! В твоїх словах я відчув великий сенс мого життя! - рішуче сказав Ярослав, обіймаючи свою дружину...

ЗОЛОТІ СИЛУЕТИ

Караван двогорбих верблюдів зупинився під скупим затінком пальм. Два чоловіки в білому одязі й тропічних коркових шоломах, скочивши з своїх "кораблів пустелі", кинули віжки погоничам-арабам і пішли вглиб оазиса до білого намету. Мандрівники здивувалися, побачивши величну скульптуру молодої жінки з скрипкою.

- О, це справжній мистецький твір, гідний Луврського музею! - вигукнув середнього віку чоловік.

- Цікаво, як вона опинилася тут? - промовив його супутник.

- Важко відповісти на це питання. Але, здається, тут ми зможемо зафіксувати потрібні кадри.

- Ця місцевість цілком задовольнить мої вимоги, як оператора, - відповів молодший.

- Мабуть, тут відбулася якась надто романтична історія і... О! - здивовано вигукнув чоловік з русавою борідкою, не закінчивши своєї репліки, глянувши на стежку, й тихо додав: - Щоб це лишень не було марево...

Чарівна жінка в білому вбранні, з скрипкою в руках, прямувала до них.

- Дивіться, мосьє Жако, сама модель йде до нас.

Мандрівники-кінематографісти йшли назустріч Олені Ярош.

- О, я ніколи не сподівався зустріти в центрі пустелі таку чарівну жінку, - знявши шолома і низько вклонившись, промовив він французькою мовою.

- Добрий день! - співуче відповіла здивована Олена.

- Дозвольте відрекомендуватися. Режисер Мартель, а це мій приятель - фільмовий оператор Жако.

- Дуже приємно зустріти перших культурних марсіян. Однак, дивно... там, на Землі, так розмовляють у Франції, - відповіла Олена французькою мовою.

- Я розмовляю мовою своїх батьків. Я є справжній француз, - пояснював здивований режисер.

- То ви теж прилетіли звідтіля на ракеті?

- Ні... ми їхали спочатку пароплавом, а потім верблюдами.

- Чи давно ви залишили Землю?

- Землю!? - здивувався режисер. - Беру на себе сміливість запевнити вас, чарівна панно, що ми ніколи не залишали нашу стару планету.

- Годі вам шуткувати. Адже ж ми знаходимося на Марсі! - рішуче відказала Олена.

- Зовсім ні! На щастя, ми знаходимося в самому центрі пустелі Сахари!

- Сахари!? Невже ми нікуди не відлетіли і опинилися на цій старій і невлаштованій планеті Землі? - здивовано і недовірливо, з неприхованим жахом, запитала Олена Ярош.

Слова цих непроханих гостей видавалися їй дзвоном розбитої чудової легенди, яку вона створила і повірила в неї. І тепер це все знищено. Немає більше чудового міфу про Марс. Як сприймуть це повідомлення її Ярослав і приятелі? Олена була незадоволена прибуттям до їхньої оази французької кіноекспедиції, що так порушила їх спокій і духову рівновагу.

- Насмілюся вас запевнити, що ви помилялися, - промовив Мартель, намагаючися розвіяти напружену мовчанку.

Йому швидше хотілося підняти таємничу машкару з цієї заінтригувавшої його історії.

- Помилка! Але яка то була чудова помилка. Ми щиро вірили в це, і ви її зруйнували

й намагається знищити мою віру. Навіщо ви прийшли сюди? – з докором промовила вона.

– О, мадемуазель! Хто ви й чому з таким завзятим скептицизмом відноситеся до всього земного? Можете ви задовольнити мою цікавість? – запитав режисер.

– Прошу... якщо вас цікавитиме моя історія. Років три тому ми почали цю мандрівку, що вам може видатися надто фантастичною. Десь на терені Німеччини ми сіли в ракету, і нами вистрелили в напрямку Марса. Потім ми опинилися тут. Уламки ракети ви зможете побачити в пустелі, за кілька кілометрів звідциль.

– Фантастично! Чудово! Це так цікаво і надзвичайно! – лементував з захоплення месьє Мартель. – Ми дуже просимо розповісти нам більш докладно про ваше життя.

– Також ми розшукаємо вашу ракету і зафільмуємо її, – додав оператор.

– Прошу до нашої оселі. В наметі ви знайдете затінок і розділите з нами наш скромний полудень, – запросила Олена, знайомлячи з мешканцями оселі, що якраз на той час підійшли. – Це мій чоловік, в минулому скульптор – тепер декласована і універсальна людина в розумінні життя в пустелі.

– Це, мабуть, ваш витвір? – запитав Біжу, показуючи на скульптуру.

– Так. Я витесав її у вільні часи.

Вони пішли до білого просторого намету. Марія накрила шовковою скатертиною низенького стола і наставила, немов за східнім звичаєм, глиняні полумиски з фініками, фігами, пшеничними коржами.

– Прошу полуднати, панове, – запрошує Олена, наливаючи пальмове вино.

– Будьмо здорові! – підіймає келиха Ярослав.

– За ваше здоров'я і кінематографічні успіхи, – ледве всміхнулася Олена.

– За здоров'я. Але мене так схвилювало ваше оповідання, що я втратив апетит... Розкажіть, хто ви? Я десь зустрічав вашого портрета.

– Я – музика Олена Ярош.

– Ярош!? Чи не збиралися ви приїхати на гастролі до Парижу?

– Ви, мабуть, чули про мою сестру, акторку Марію Ярош. Я теж мала виступити в Парижі, але цьому перешкодила війна.

– Що ж сталося з вами? Чому ви вибрали такого надзвичайного маршрута?

– Під час війни нас привезено на примусову працю до Німеччини. Ми намагалися втекти до Швейцарії, а потім до південної Франції, де жила моя сестра. Але нас затримано в Альпах і засуджено до смерті. Однак... з того часу я вірю в Його Величність Випадок! Сталася надзвичайна несподіванка. Нас не розстріляно й запропоновано прийняти участь в ризикованому випробуванні нової машини... нам залишалося негайно прийняти смерть, або прийняти пропозицію. Вибрали останнє й вилетіли, а далі я не знаю, що з нами сталося...

– Зіпсувався ракетовий рушій, – додав Ярослав.

– Тоді ми спустилися тут, але весь час гадали, що долетіли до Марсу. Спочатку перетерпіли страшенну нужду, поки знайшли цю оазу, потім здобули воду і створили те, що маємо тепер...

- Ось наша коротка історія. Ми горимо палким бажанням узнати, що сталося в Європі. Чи скінчилася війна? Який лад тепер на Україні? - хвилюючися, запитала Олена.

- Війна закінчилася поразкою Німеччини.

- Ми сподівалися цього, а далі?

- На вашій батьківщині, здається мені, не сталося жодних змін...

Зблідли й затрусилися губи Олени Ярош. Погас вогник надії в її очах. І вона засмучено опустила голову...

- Ми зробимо все можливе, щоб допомогти вам у вашому скрутному становищі. Дамо верблюдів, щоб ви змогли повернутися назад до цивілізованого світу, - запропонував з радістю Мартель.

- Скрутному становищі!? Чому ви так гадаєте? - здивувалася Олена.

- Це само собою зрозуміло. Адже ж після всього того, що сталося, звичайно, ви бажаєте якнайскорше повернутися до Європи.

- Дякую за вашу люб'язну пропозицію! Але ми, мабуть, залишимося надалі тут, - відказала вона й, звернувшись до своїх друзів, додала: - Як порадять мої друзі?

- Так, Олено! - погоджуюче кивнув головою Ярослав, до нього приєдналися Марія і Юрко.

- Невже вас - талановиту музику, - захоплює ця дика екзотика і примітивне життя у безплідній пустелі? - здивувався гість.

- Невже вам наша чудова оаза здається безплідною пустелею? - образилася Ярош.
- Ходімо, я вам покажу наше садівництво, поле. Мені, після перенесеної життєвої хуртовини, здається, що ніде немає кращого куточка.

Мальовничий гурт з шістьох людей вийшов з намету, прямуючи до поля досягаючої пшениці.

- Що ви бачите?

- Якесь поле... здається, пшеничне поле, - здивовано відповів Мартель.

- Так. Це дійсно пшенична нива, - промовила Олена Ярош, і в підкресленому тоні її голосу відчувалася велика любов. - Це не просто якесь поле, як ви висловилися. Нам це важить багато більше. Кожен шматочок землі відвойовано нами від пустелі. Створено новий ґрунт. Ці квітучі дерева і пальми були немов хорі на сухоти, поки ми не провели штучного зрошення. Це була важка праця.

- Це праця будівників пірамід! - вигукнув Мартель.

- Ми не говоримо, що було легко. Але ми відчули радість, досягнувши мети. Адже ж людина, де б вона не була, завжди має якісь бажання чи потреби, заради досягнення мети підкорює все інше...

- Так. Маєте рацію. Адже ж ми живемо в столітті найславетніших винаходів. Тепер настає Століття атомових винаходів. Атомово зброя вирішила перемогу над Японією. Людство ХХ століття має чимало досягнень!

- Але чи стало воно щасливішим? Ви з захопленням розповідали про бомби Але я їх ненавиджу. Я пережила жах війни і розрухи, двічі перенесла на собі так зване

"визволення". Вам, французам, і взагалі чужинцям, не зрозуміло це слово в такому широкому вимірі, як нам – українцям. Ми не раз стояли на порозі Нірвани – того таємничого потойбічного світу, і... уявіть собі – тепер Європа нас зовсім не цікавить. Я жахаюся від одної згадки, що ми знаходимося на Землі. Що потрібно людині? – запитала Олена Ярош французів, але вони були заскочені запитанням цієї дивовижної українки. Тоді вона сама відповіла на власне питання: – Дуже і дуже небагато. В цій пустелі я відпочила душею і тілом. Тут я пізнала чисте щастя і радість материнства. Ця пустеля тепер є батьківщиною моєї дитини. Ми не забули і про мистецтво. Я часто граю на скрипці, і тут вона звучить особливо урочисто. Я граю лише тоді, коли хочу, коли сама, чи мої друзі відчують потребу в музиці, а не на примхи чужої і невдячної юрби... Мій чоловік працює, коли відчуває потребу – тоді відчуває радощі чи муки митця. Усім нам дає радість природа, коли ми працюємо на ниві, чи збираємо овочі в нашому садку. Це все буденні радощі самого процесу життя...

Мартель пильно вдивлявся в риси збудженого жіночого обличчя. Воно немов відлите з бронзи. "Яке чудове це обличчя, – міркував він. – Чи бачив ти – відомий режисер, – таке надзвичайне, насичене духовими переживаннями обличчя?" І образи актрис з його найкращих фільмів "Золоте весілля", "Вечірній Париж", здавалися блідими, немов вижата цитрина, перед обличчям Олени Ярош.

– Яка ви чудова, – промовив він з пристрастю. – Ваша надзвичайна, навіть у наші часи, історія дуже схвилювала і зацікавила мене. Коли ви дозволите, я напишу сценарія нового фільму, в якому вам пропоную головну роль. Це буде надзвичайно захоплюючий фільм, що здивує весь світ! Я підпишу з вами вигідного контракта на мільйон франків. Ваша будучина буде блискучою. Відповідайте – згода?

– Ви пропонуєте гроші... Але вони непотрібні мені. Тут, у пустелі, немає крамниць, де їх витратити. Ми живемо без грошей і щасливі, що позбавлені сумного обов'язку здобувати їх. Ми не купуємо квитків чи до трамваю, чи концерту. Не платимо за приміщення чи паливо, звільнені від обов'язку здобувати зимовий одяг, ми не знаємо харчових карток, і саме головне, жаху політичної поліції.

– Дивно! Ви цілком свідомо відмовляєтеся від прекрасної пропозиції, яка б зробила щасливою найкращу жінку всесвіту. Коли не заради грошей, то заради слави, ви прагнете стати знаменитістю.

Олена Ярош прислухалася до звуків, що доносилися з пустелі. Погоничі-араби намагалися укласти на пісок занепокоєних верблюдів.

– Це співає пустеля. Вітер підіймає пісок – буде піскова завірюха – самум. Вона сушить мозок... Ходімо до намету. Звичайно в такі дні ми слухаємо музику...

Немов чайка злетіла її біла рука, смичок доторкнувся струн скрипки, й чарівна мелодія наповнила намет. Вона грала підбадьорюючі мотиви і трагічні пісні з історії її народу.

В думках, народних піснях, привезених до пустелі з далекої України, відчувався невимовний сум за батьківщиною.

Не зрозуміти чужинцеві жертвеності тієї музики. Але він, повний натхнення, писав

кадри до нового фільму.

- Дуже вдячний за чудову музику! Ще раз пропоную вам - схаменіться. Обдумайте мою пропозицію. Не загубіть тут своїх здібностей. Адже ж не самумові слухати таку чудову музику.

- Ні! Я вирішила добровільно тимчасово піти з того життя, бо перетерпіла надзвичайно багато кривди... Я дала обіцянку перед Богом... я повернуся до замріяних степів моєї батьківщини, але, пане Мартель, - ще не час... ще не час... Я тут, у пустелі, навчу свого сина любити, а як виросте, то й боротися за мою батьківщину...

- Подумайте!

- Врешті решт, це моя приватна справа!

- Шкода! Я віддав би багато, щоб ви взяли назад своє рішення. Подумайте!

- Ні, - рішуче відповіла Олена Ярош.

*

* *

Минуло три дні. Несподівані гості, що порушили спокій мешканців оази, готувалися до від'їзду.

Сумно перегукувалися одноманітні дзвоники верблюдів, не менш одноманітно вигукували погоничі.

- Суета сует... - промовила Олена, спостерігаючи ладнання каравану.

Жако закінчував фільмування її скульптури новеньким блискучим апаратом "Дебрі".

Режисера Мартеля мучила лихоманка. Він, з пов'язаною мокрим рушником головою, завітав до намету.

- Прощайте, Олено! Не маєте мені більше нічого сказати?

- Прощайте, пане Мартель. Хай щастить вам у дорозі...

Сонце наближалось до заходу, і його останні промені золотили шовк намету. І на ньому, немов на екрані, з'явилися лялькові тіні каравану верблюдів. Караван спускався з піщаної дюни. Сумно, стихаючим крещендо, дзвеніли їх дзвоники.

- Ярослав! - зрадівши вигукнула Олена, звертаючися до чоловіка. - Мені здається, що це все марево. Мені хочеться, щоб це було лише марево.

- Так, кохана Олено! Це все було марево, - відповів Ярослав, підіймаючи на руки золотавого від сонця сина.

Змовкли дзвіночки. Зникли верблюди. Гарячий вітер завівав сліди каравану і дзвенів об піскові струни. Їм підспівували струни скрипки...

Квітень 1947 р.

Примітка упорядника

Текст представлений за виданням: Володимир Гай, "Мандрівка в безвість", видавництво "Універсальна Бібліотека", Регенсбург (Німеччина), 1947 рік, серія

"Бібліотека пригод на суходолі, на морі і в повітрі".